3.3. SIHHAT DERECESİNE GÖRE HADİS ÇEŞİTLERİ

3.3.1. Sahih Hadis

Sahih hadis; güvenilir ve hafızası kuvvetli ravilerin rivayet ettikleri, senedinde kopukluk veya herhangi bir kusurun bulunmadığı hadislere denir.[26] Muhaddislerin en büyük çabası Allah Resulü'ne nispet edilen bütün sözleri toplayarak bunların sıhhat derecesini tespit etmek üzerinedir.

Hadis âlimleri, sözüne ve hafızasına güvendikleri kişilerden hadis dinlemişler; onların aktardığı rivayetleri de kontrol etmişler ve ezberledikleri tüm hadislerin öncelikle sıhhat derecesini belirlemeye çalışmışlardır. Örneğin hadisin sıhhatini araştırmada öncü âlimlerden biri olan Şube bin Haccac, abdestle ilgili bir hadisin sıhhatini araştırmak için ravilerinin peşine düşmüştür *(Görsel 3.1).* Bu amaçla Mekke, Medine ve Basra'ya gitmiş ve hadisin sahih olmadığı sonucuna ulaşınca da "Eğer bu hadis olsaydı benim için bir dünya dolusu maldan daha hayırlı olurdu." demiştir.[27]

Görsel 3.1
Hadis âlimleri hadisin sıhhatini araştırmak için yolculuklar yapmışlardır.

Bu örnekte görüldüğü gibi hadis âlimleri sahih hadislere ulaşmak, onları ezberlemek, kayda geçirmek ve sonraki nesillere nakletmek için üstün çaba göstermişlerdir. Bir hadisi araştırmak için aylarca sürecek ilmî yolculuklar ve rivayetlerin aktarıldığı hadis meclisleri sahih hadisleri tespit edip sonraki nesillere iletmeye yönelik çabalardır. Ayrıca ravilerin dürüstlük ve hafıza kuvvetlerine dair yapılan araştırmaların sonuçlarının paylaşıldığı ilmi toplantılar, toplanan hadislerin karşılıklı müzakere edilmesi, rivayetlerin yazımı, tedvini ve tasnifine yönelik çalışmaların tamamı da bu çabalara dâhil edilebilir.

Hadislerin aktarımında yazıdan faydalanılsa da en önemli husus yazılan veya dinlenilen rivayetlerin ezberlenmesi olmuştur. Bu bakımdan ravilerde doğru sözlülük, ezber yeteneği, ilme dair yetkinlik gibi özellikler aranmıştır. Zira ravilerin yalandan uzak olmaları, dinlediklerini ve okuduklarını doğru olarak ezberlemeleri hadislerin sahih bir şekilde nakledilmesinde etkili olmuştur.

Bir hadisin sahih olabilmesi için ravinin güvenilirliğini ifade eden adalet özelliği başta olmak üzere birtakım şartlar taşıması gerekir. Sahih hadiste şu beş özelliğin bulunması gerekmektedir: adalet sahibi ravi, zabt sahibi ravi, muttasıl isnat, şaz hadis olmamak ve muallel olmamak.

Adalet sahibi ravi şartının en önemli özelliği hadisi rivayet eden senetteki kişilerin tamamının Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına uyan ve doğru sözlü raviler olmasıdır. Senetteki herhangi bir ravinin kim olduğunun bilinmemesi veya doğru sözlü olup olmadığına dair bir bilginin bulunmaması o hadisin sahih sayılmamasına neden olur. Benzer şekilde senetteki herhangi bir ravinin hadis rivayetinde ya da günlük hayatında bir kez bile yalan söylediği tespit edilirse o hadis artık sahih olarak nitelendirilemez.[28]

Etkinlik-3

20 dk.

Amaç	Davranışlarda dengeli olmanın günlük hayatımıza etkisini belirleyebilme
Yönerge	**Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek etkinliği gerçekleştiriniz.** 1. Aşağıdaki sorularla ilgili düşüncelerinizi sınıftaki arkadaşlarınızla paylaşınız. a) Ravilerde neden adalet sahibi olmak şartı aranmaktadır? b) Ravilerde aranan adalet şartı günlük hayatta nasıl uygulanabilir? 2. Nedensel ilişkiler kurarak ravilerin adalet sahibi olmasına dair çıkarımlar yapınız. 3. Ravilerin adalet sahibi olmasına dair çıkarımlarınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız. 4. Ravilerin adalet sahibi olmasıyla ilgili tercih edilebilir görüş ve argümanları gerekçeleriyle belirleyiniz.
Değerlendirme	**Bu etkinlikle ilgili aşağıda verilen öz değerlendirme formunu doldurunuz.**

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Öğrencinin Adı ve Soyadı:	Sınıfı ve Numarası:

Aşağıda verilen değerlendirme ölçütlerini okuyunuz. Bu ifadelerdeki yargıları kendi durumunuza göre "Evet", "Kısmen" veya "Hayır" şeklinde işaretleyiniz. Tüm ölçütlerle ilgili düşüncenizi işaretlemeyi unutmayınız.

	Ölçütler	**Dereceler**		
		Evet	Kısmen	Hayır
1.	Etkinliğin yönergesini takip ettim.			
2.	Bana sorulan soru hakkında çıkarımlar yaptım.			
3.	Çıkarımlarımı sınıf kurallarına uyarak arkadaşlarıma anlattım.			
4.	Arkadaşlarımın yaptığı çıkarımları dikkatle dinledim.			

Görsel 3.2
Muhaddisler birbirlerine rivayet ettikleri hadisleri sormuşlardır.

Zabt sahibi raviden kasıt, hadisin senedindeki ravilerin güçlü bir hafızaya sahip olmasıdır. Zabt; ravinin hadis naklinde dikkatli olması, hadisin tamamını doğru anlayabilme yeteneğine sahip olması, hadisi ezberlemesi, uzun zaman geçtikten sonra bile rivayeti olduğu gibi aktarabilmesi anlamlarına gelir.[29] Dolayısıyla eğer senetteki herhangi bir ravinin hadis naklederken çok dikkatli olmadığı veya ravide unutkanlık başladığı tespit edilirse o hadis sahih kabul edilmemektedir. Hatta bu sebeple hadis âlimleri, kendi meslektaşlarını imtihan ederek belirli aralıklarla onların hafızalarını kontrol etmişlerdir *(Görsel 3.2)*. Örneğin Şube bin Haccac, Talha bin Musarrif'ten dinlediği bir hadisi onu her gördüğünde tekrar sormuştur. Şube bunun sebebini şöyle açıklamıştır: "Hafızasını kontrol etmek istedim. Eğer hadiste değişiklik yaparsa ondan hadis almayı bırakırım."[30]

Hadisin sıhhat şartlarından bir diğeri olan muttasıl isnat, hadisin senedinde bir eksiklik olmaması anlamına gelir. Senetteki her bir ravi, hoca talebe ilişkisi içinde rivayeti birbirlerinden almış olmalıdırlar. Örneğin 770 yılında doğmuş olan birisinin 750 senesinde ölmüş bir hocadan hadis aktarması mümkün değildir. Kısacası sahih hadisin bu şartında hadis âlimleri sahip oldukları tarih bilgilerini kullanarak senette ravilerde bir eksiklik olup olmadığını tespit etmişlerdir.[31]

Sahih hadisin şartlarından biri de şaz hadis olmamaktır. Bunun anlamı, güvenilir bir ravinin diğer güvenilir ravilerin naklettiği hadislerle çelişen bir rivayette bulunmamasıdır. Muallel olmamak ise hadisin sıhhatini engelleyecek ve yalnızca hadis uzmanlarının fark edebileceği gizli bir kusurun bulunmaması anlamına gelmektedir.[32] Sayılan bütün bu özellikler bir hadiste bir araya geldiğinde o hadis sahih kabul edilmektedir. Bazı âlimler sahih hadisleri toplamayı amaçlamış ve bunun sonucunda müstakil bazı eserler ortaya koymuşlardır. Buhari'nin ve Müslim'in *el-Camius-Sahih* isimli kitapları bu eserlere örnek verilebilir.[33]

Grafik Bilgi 3.3
Bir hadisin sahih olarak nitelendirilebilmesini sağlayan şartlar.

Adalet Sahibi Ravi	Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına uyan, güvenilirlik vasfına aykırı iş ve davranışlardan kaçınan kimseye işaret etmektedir.
Zabt Sahibi Ravi	Zabt, ravinin hafızasının güçlü olmasını ifade eder. Ravinin dinlediğini doğru anlama kapasitesine sahip olması, ezberlediklerini koruması ve unutmamasıdır.
Muttasıl İsnat	Senetteki her bir ravinin hoca talebe ilişkisi içinde rivayeti birbirlerinden almış olmasıdır. Arada hiçbir kopukluk bulunmamasıdır.
Şaz Hadis Olmamak	Güvenilir bir ravinin daha güvenilir diğer ravilere aykırı bir rivayette bulunmaması durumudur.
Muallel Olmamak	Hadisin sıhhatini engelleyecek herhangi bir gizli kusur (illet) içermemesidir. İllet tespit edilen hadise muallel denir.